



# Predgovor

..... mag. Betka Vrbovšek

Posvet na temo porajajoče se pismenosti v vrtcih je vzgojiteljicam in vzgojiteljem ponujen v času, ko se lahko soočamo z izsledki novjših domačih raziskav o povezanosti med otrokovimi govornimi zmožnostmi in okoljem. Vrtec je pomemben del okolja večine otrok na Slovenskem, še posebej v urbanih okoljih, kjer vključenost otrok v vrtece presega tri četrtine predšolske populacije. Tako se na Slovenskem in drugod v razvitem svetu večina predšolskih otrok v današnjih časih že zelo zgodaj sreča s pisanimi simboli, branjem in pisavo. Pisne simbole uporabljajo prej, kot so jih uporabljali otroci kdaj koli v preteklosti. Razvojni procesi v svetu tudi kažejo, da se načrtno poučevanje in zlasti razvijanje pismenosti v najširšem pomenu besede, pa tudi v ožjem pomenu, torej v pomenu pisne rabe simbolov, uporabe črk in pisave, pomika v obdobje zgodnjega otroštva (Medveš 2005).

Tem trendom se tudi slovenski vrtci ne moremo izogniti. V literaturi se porajajoča se pismenost opisuje kot znanje in spretnosti, ki jo otroci pridobivajo spontano in neformalno pred vstopom v šolo (Grginič 2005). Koncept porajajoče se pismenosti, ki je v znanstveni literaturi poznan že več kot dvajset let, se je v zavest vzgojiteljic in vzgojiteljev usedel predvsem po zaslugi izobraževanja in strokovnega dela v mentorskih mrežah vrtcev, ki jih vodi Zavod RS za šolstvo. Na izobraževalnih seminarjih so bili v okviru mreže predstavljeni rezultati nekaterih tujih in domačih raziskav (Marjanovič Umek, Zupančič in drugi), ki so pokazali pozitivne premike v strokovnem delu v vrtcih, pa tudi določene pomanjkljivosti, ki jih moramo praktiki še odpraviti.

Koncept porajajoče se pismenosti, ki je prisoten v Kurikulumu za vrtce (1999), pomeni odmik od razumevanja opismenjevanja zgolj kot učenja branja in pisanja, saj je omenjeni dokument opredelitev porajajoče se pismenosti zastavil konceptualno širše. V Kurikulumu za vrtce (prav tam) je namreč poudarek na razvoju kompetentnosti in povezanosti z drugimi razvojnimi področji, na dejavnih okolja, predvsem na nalogah vzgojiteljice oz. vzgojitelja.

Raziskave (Marjanovič Umek in dr. 2003; Marjanovič Umek, 2005) so pokazale na tesno povezanost med otrokovim razvojem na govornem področju in med zgodnjo pismenostjo ter razvojem govorne kompetentnosti (razvoj besednjaka, fonološko zavedanje in druge). Obenem so pokazale na to, da vzgojiteljice in vzgojitelji v vrtcih relativno ozko pojmujejo področje govora (Marjanovič Umek in dr., 2003), da še nismo preseгли ustaljenih vzorcev rabe govora in da je razmeroma malo prisotnega metagovora. Raziskovalci so ugotovili, da je govor vzgojiteljev najpogosteje regulativen, manj pa v socioemocionalni in poučevalni funkciji. Obenem pa izsledki raziskav kažejo, da so naredile vzgojiteljice in vzgojitelji pomemben pozitiven premik v rabi govora v več različnih funkcijah (poučevalni, socioemocionalni in regfulativni) pri raznih dejavnostih z otroki (prav tam).

Kurikularni cilji, ki izhajajo iz sociokulturnih konceptov otroštva (Piaget, Vigotski, Erikson, Bruner),

zahtevajo spodbujanje komunikacije, spodbujanje govornega razvoja na vseh jezikovnih ravneh, rabo govora v različnih govornih položajih, otrokovo pripovedovanje, poslušanje in

obnavljanje literarnih vsebin, razvijanje predbralnih in predpisnih zmožnosti in podobno. Primeri dejavnosti, še posebej na področju jezika, sledijo ciljem, izpostavljena pa je pomembna vloga vzgojiteljice oz. vzgojitelja, ki otrokom organizira spodbudno okolje in omogoča otroku prehajanje od aktualnega k potencialnemu razvoju.

Vse to je prispevalo k odločitvi, da je čas za vseslovenski strokovni posvet na temo porajajoče se pismenosti, na katerem bodo povabljeni univerzitetni predavatelji osvetlili nekaj specifičnih pomenov tega področja, izbrani prispevki vzgojiteljic in vzgojiteljev prikazali dobro prakso na področju razvoja jezika in spodbujanja pismenosti, vsi udeleženci pa izpostavili strokovno problematiko, s katero se srečujejo v vsakdanji praksi. Posvet je pomemben zato, ker že prej omenjene raziskave ne dajejo odgovorov na to, kako in s čim najuspešneje spodbujati govorni razvoj predšolskih otrok, še posebej specifične govorne kompetentnosti, ki se tesno povezujejo z razvojem pismenosti. Teoretiki in raziskovalci lahko praktikom pokažejo smer prihodnjega strokovnega prizadevanja, pozitivne spremembe pri vsakodnevnom pedagoškem delu v vrtcu in razvoj na tem in vseh drugih strokovnih področjih pa moramo narediti v vrtcih sami. Ob tem je potrebno poudariti, da uveljavljeni sociokulturni koncepti otroštva, kurikularni cilji, koncept celostno načrtovanih tem v spodbudnem okolju vrtca in vsakodnevna komunikacija s starši terjajo visoko izobraženo vzgojiteljico ali vzgojitelja, ki pozna teoretične osnove, spremlja izsledke raziskav in lastno delo ter ga skupaj z drugimi sodelavci v strokovnem timu tudi spreminja in izboljšuje.

Na posvetu je šestnajst vzgojiteljic in vzgojiteljev dobilo priložnost predstaviti primer dobre prakse, ki spodbuja porajajočo se pismenost pri predšolskih otrocih. Ostali prispevki, ki so objavljeni v zborniku, so prav tako dragoceni opisi obstoječe prakse, kakršno zmoremo v danem prostoru in času.

#### **Literatura:**

- Grginič, M. (2005). Pomen porajajoče se pismenosti za začetno opismenjevanje. *Sodobna pedagogika*, posebna izdaja, 68–79. Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in Zavod RS za šolstvo.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Zupančič, M. in Kavčič, T. (2003). Kurikulum za vrtce: učinki na področju komunikacije in socioemocionalnega razvoja. *Sodobna pedagogika*, 5, 48–72.
- Marjanovič Umek, L. (2005). *Zgodnje opismenjevanje: vidik razvoja in učenja v zgodnjem otroštvu*. *Sodobna pedagogika*, posebna izdaja, str. 12–23.
- Marjanovič Umek, L. (ur.). (2001). *Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce*. Maribor: Obzorja

# Kazalo

## Plenarni referati

11

- 12 • Povezanost govornega razvoja s pismenostjo  
• red. prof. dr. Ljubica Marjanovič Umek, Filozofska fakulteta v Ljubljani
- 18 • Predopismenjevanje – most med vrtcem in šolo  
• Dr. Marija Grginič, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
- 29 • Pomen spodbudnega okolja in interakcij za spodbujanje pismenosti v predšolskem obdobju  
• doc. dr. Marjana Erzeničnik Pačnik, Pedagoška fakulteta v Mariboru

## Primeri razvijanja zmožnosti dekodiranja iz prakse

37

- 38 • V skrivnostnem svetu črk in besed  
• Nataša Smerdelj Šubelj, Vrtec Miškolin - Ljubljana
- 42 • Igramo se z besedo, ritmom in gibom  
• Darija Jankovič in Tomaž Popovič, Vrtec Anice Černejeve - Celjenik
- 45 • Fonološko zavedanje v predšolskem obdobju  
• Milena Brusnjak, Vrtec Šoštanj
- 48 • Slikanica velikanka  
• Sabina Kananovič, Vrtec Radovljica
- 52 • Dejavnosti, ki pripeljejo otroka do ustvarjanja lastnih besedil  
• Nataša Jeromel, Vrtec Tončke Čečeve - Celje

## Primeri razvijanja semantične zmožnosti iz prakse

57

- 58 • Predšolsko obdobje – pravljичno obdobje  
• Ana Štucin, Vrtec Tržič
- 61 • Gib v razvoju govora  
• Anica Srpcič, OŠ Šentjerneje - vrtec Čebelica
- 64 • Govorne igre v oddelku od 2 do 4 leta  
• Lidija Fister in Anja Korošec, Vrtec Radovljica
- 68 • S pravljico spodbujamo pripovedovanje otroka  
• Renata Beguš in Andreja Peternel, Vrtec Radovljica - enota Begunje
- 72 • Gibanje in osvajanje prostora – dobri pogoji za jezikovni razvoj otroka  
• Barbara Turk, Zarja Celje
- 76 • Pripovedovanje o b knjigi  
• Anita Masilo in Jolanda Happe, OŠ Janka glazerja - vrtec Ruše
- 83 • V svetu besed - spodbujanje govornega ustvarjanja pri predšolskem otroku  
• Veronika Vrščaj Jerič, Vrtec Miškolin - Ljubljana
- 83 • Metodologija porajajoče se pismenosti v konvergentni pedagogiki  
• Katarina Zupanc Stojanovič, Vrtec Hansa Christiana Andersena - Ljubljana
- 87 • Simbolna igra - vloga govora in simbolov v igri  
• Olga Pintar, Vrtec Zarja - Celje

- 90 • Razvoj otroškega govora od 1. do 3. leta starosti skozi zavedanje samega sebe
  - Katja Zalar, Vrtec Šentvid
- 94 • Dejavnosti, ki razvijajo zmožnosti za razvoj pismenosti
  - Darinka Belak, Vrtec Tončke Čečeve - Celje

## Razvijanje pragmatične zmožnosti

97

- 98 • Spodbudno okolje knjižnice v procesu porajajoče se pismenosti
  - Irena Kukovičič Hren, Vrtec Tončke Čečeve Celje
- 101 • Razvoj pragmatičnih sposobnosti pri romskih/neromskih otrocih
  - Ane Mari Čerpnjak, OŠ Sveti Jurij
- 106 • Temelji za uspešno pisanje se gradijo v predšolskem obdobju
  - Helena Zupančič, Vrtec pri OŠ Adama Bohoriča Brestanica
- 109 • Eksperimentiranje s predmeti, ki puščajo sledi
  - Mateja Kobal, Vrtec Zarja - Celje

## Grafomotorika

113

- 114 • Gibanje kot osnova za razvoj grafomotorike pri otroku s posebnimi potrebami
  - Špela Podgoršek Pirc, Vrtec Kekec Grosuplje
- 117 • Grafomotorika
  - Gabriela Sakulac, Vrtec Zarja Celje
- 120 • Pika, pika, pikica in nastane ...
  - Marjana Pajenk in Zdenka Rovšnik, Vrtec pri OŠ Polzela

## Bogato jezikovno okolje

125

- 126 • Primerjava predbralnih aktivnosti v I. in II. starostnem obdobju v vrtcu
  - Marja Čad in Tjaša Reškovac, Vrtec pri OŠ Žirovnica
- 134 • Lepa beseda lepo mesto najde
  - Valerija Vnuk, Vrtec Ormož - enota Kog
- 134 • Spodbujanje jezikovne ustvarjalnosti in pismenosti v simbolni igri
  - Bojana Marolt, Vrtec Miškolin - Ljubljana
- 137 • Spodbujanje pismenosti v prvem starostnem obdobju
  - Marjeta Zagorc, Vrtec Zarja Celje
- 140 • Bibarije pri porajajoči se pismenosti malčkov
  - Nataša Janžič, Vrtec Tončke Čečeve Celje
- 143 • Spodbujanje jezika z bralnim nahrbtnikom
  - Erika Muškatevc, Vrtec Šentjur
- 146 • Preberi mi, prosim
  - Vera Šparovec, OŠ in vrtec Škofljica - enota vrtec Lavrica
- 150 • Preberi nam pravljico
  - Jerica Laznik Mokotar, Vrtec Laško
- 152 • Uporaba sredstev za spodbujanje jezika
  - Ksenija Korče, Vrtec Postojna

- **154** • Kako je punčka iz cunj dobila dom v knjižnici Šoštanj
  - Dijana Hasanbegović, Vrtec Šoštanj
- **157** • Nekoč se je igrala BIBA ČARA - danes se igramo mi
  - Anita Slakonja, JZ OŠ Marjana Nemca Radeča - enota vrtec
- **161** • Kovček BIBE ČARE v skupini eno – do dveletnih otrok
  - Metka Novak, JZ OŠ Marjana Nemca Radeče - enota vrtec
- **164** • Kristjanov knjižni nahrbtnik
  - Metka Plohl, Vrtec Mavrica - Brežice
- **168** • Branje znakov in simbolov
  - Mihaela Roželj, Vrtec Šentjur
- **172** • Izkušnje z obiski javnih knjižnic v kraju ali sodelovanje s knjižničarkami in knjižničarji
  - Helena Polšak, OŠ Kozje - Vrtec Zmajček
- **174** • Dober dan, knjiga!
  - Suzana Vidic, Vrtec Otona Župančiča - Črnomelj
- **178** • Razvijajoča se pismenost v spodbudnem okolju vrtca
  - Tatjana Kovačević, Vrtec Tončke Čečeve
- **181** • Razvijanje predbralne in predpisalne sposobnosti s pomočjo knjižnega kotička in nahrbtnika
  - Slavka Potokar in Petra Bor, VVZ Kekec Grosuplje
- **184** • Proces opismenjevanja v bogatem jezikovnem okolju
  - Nevenka Užmah, Vrtec Šentjur

## Druga področja

187

- **188** • Oblikovanje spodbudnega okolja za razvijanje porajajoče se pismenosti v vrtcu
  - Tanja Gostinčar Smole, Vrtec Miškolin - Ljubljana
- **191** • Integracija priseljenega otroka v vrtec in njegovo osvajanje slovenskega jezika
  - Ivanka Čmak, Vrtec Zarja - Celje
- **194** • Matematično opismenjevanje s pomočjo usmerjenih dejavnosti
  - Mojca Antončič, Vrtec Postojna
- **199** • Vrečka presenečenja
  - Branka Okorn, Vrtec Kekec - Grosuplje

### Izjava:

Podani prispevki sestavljajo zbornik posveta navedenega na naslovni strani. Prispevki predstavljajo stališča avtorjev, ki niso nujno usklajena s stališči organizatorjev posveta. Organizatorji tudi ne sprejemajo nobene formalne odgovornosti zaradi morebitnih avtorjevih napak ali netočnosti.